

4. Кримінальна справа № 1 96/97 / Архів Заводського районного суду м. Запоріжжя.
5. Кримінальна справа №209-7/01/ Архів Симферопольського міського суду.
6. Кримінальна справа №34-09 / Архів Ленінського суду м. Чебоксари (Республіка Чувашія). [Електронний документ]. - Режим доступу до документа: <http://www.actoscope.com/pfo/chyvaschiya>.
7. Криминалистика: ученик для вузів / Под ред. Р.С. Белкина. - М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М, 1999. - С. 689.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов /Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. - 20-е изд., стереотип. - М.: Русский язык, 1988. - С. 618.
9. Совершенствование мер борьбы с преступностью в условиях научно-технической революции. - М.: Наука, 1980. - С. 105.

УДК 343.352(477)

Д.М. Горбачов

**ЗНАЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ
СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ ЗЛОЧИНУ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ**

Особливі ознаки суб'єкта злочину мають важливе кримінально-правове значення, оскільки надають можливість визнати особу суб'єктом відповідного злочину та є специфічними і необхідними умовами для притягнення такої особи до кримінальної відповідальності. Теоретична класифікація ускладнених спеціальними ознаками кримінально-правових норм, що містять лише спеціального суб'єкта вчинення злочину, або ж він виступає складовою частиною "спеціального складу" злочину, є необхідною як в теоретичному, так і в практичному плані.

Ключові слова: *спеціальний суб'єкт, службова особа, класифікація, критерій.*

Особые признаки субъекта преступления имеют важное уголовно-правовое значение, поскольку предоставляют возможность признать лицо субъектом соответствующего преступления и являются специфическими и необходимыми условиями для привлечения такого лица к уголовной ответственности. Теоретическая классификация осложненных специальными признаками уголовно-правовых норм, содержащих только специального субъекта совершения преступления, или же он выступает составной частью "специального состава" преступления, является необходимым как в теоретическом, так и в практическом плане.

Ключевые слова: *спеціальний суб'єкт, державне лице, класифікація, критерій.*

Special features of the perpetrator are important criminal legal significance because they provide an opportunity to recognize the person subject to the crime and are specific and necessary conditions to attract such a person to criminal liability. The theoretical classification of complicated special features of criminal law containing only the subject of a special commission of the crime, or whether it serves an integral part of the "special corpus" crimes is essential both in theoretical and practical terms.

Key words: *special subject officer, classification, criterion.*

Чітке та однозначне виокремлення видів та, відповідно, переліків спеціальних суб'єктів у кримінальному праві України має важливе теоретичне та практичне значення. У теоретичному аспекті визначення видів спеціальних суб'єктів злочину надає можливість виокремити юридично значущі додаткові ознаки таких суб'єктів, що слугує орієнтиром для побудови відповідних кримінально-правових норм, обґрунтування внесення змін у існуючі склади злочинів. Системне дотримання вимог щодо визначення ознак спеціальних суб'єктів у статтях закону про кримінальну відповідальність забезпечує обґрунтовану криміналізацію суспільно-небезпечних діянь, що вчиняються такими суб'єктами, та надає можливість уникнути прогалин у законодавстві про кримінальну відповідальність України.

Проблемі відповідальності спеціального суб'єкту злочину присвятили свої роботи П.П. Андрушко, Л.В. Багрій-Шахматов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.О. Глушков, Г.П. Жаровська, І.П. Лановенко, Р.Л. Максимович, В.О. Навроцький, А.А. Музика, В.Г. Павлов, О.Я. Светлов, В.В. Сташис, С.А. Тарарухін, В.І. Терент'єв, В.Я. Тацій, А.П. Тузов, М.І. Хавронюк й інші вчені. Однак потребує особливої уваги питання класифікації спеціальних суб'єктів злочину, особливо з урахуванням суттєвих змін кримінального закону в частині відповідальності службових осіб, що і є метою даної наукової статті.

Усі різнобічні ознаки певних спеціальних суб'єктів злочину, що відображені у статтях (частинах статей, примітках до статей) КК України, за своєю юридичною природою відображають конкретні

характеристики суб'єкта злочину як обов'язкового елемента складу злочину, який є підставою притягнення до кримінальної відповідальності.

У практичному аспекті визначення видів спеціальних суб'єктів злочину за їх класифікаційними ознаками надає можливість здійснити повну та точну кримінально-правову кваліфікацію фактично вчиненого суспільно-небезпечного діяння, враховуючи наявність у спеціального суб'єкта додаткових обов'язкових ознак, які дозволяють відмежувати його від інших спеціальних суб'єктів або від загального суб'єкта злочину. Такі ознаки дозволяють на стадії вибору кримінально-правової норми розмежувати суміжні кримінально-правові норми, оскільки одним із часто вживаних законодавцем технічних прийомів розмежування суміжних складів злочинів є диференціація кримінальної відповідальності шляхом створення окремих кримінально-правових норм для різних груп спеціальних суб'єктів злочину. В основу такого розподілу покладена якісна характеристика та соціальна значимість тих чи інших спеціальних суб'єктів, а відтак і рівень суспільної небезпечності вчинених ними діянь.

Зазначимо, що для правильної кваліфікації суспільно-небезпечного діяння недостатньо встановити ознаки, властиві тому чи іншому складу злочину. Необхідно також виключити ознаки, властиві суміжним складам злочинів. Роль ознак, за якими проводиться співставлення (порівняння, розмежування) злочинів, відіграють ознаки складу злочину. Збіг ознак свідчить про те, що порівнювані злочини є суміжними, а – відмінність між окремими – що злочини відрізняються між собою. Як зазначає О.О. Кашкаров, "роль розмежувальних ознак можуть відігравати лише такі, які в різних злочинах різняться. До них відносяться, насамперед, предмет злочину та потерпілий, злочинне діяння та його наслідки, спосіб вчинення злочину, *ознаки спеціального суб'єкта*"¹. Таким чином, ознаки спеціального суб'єкта виступають розмежувальними ознаками різних складів злочинів як у правотворенні в галузі кримінально-

¹ Кашкаров О.О. Відмінність одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації від одержання хабара / О.О. Кашкаров. - Форум права. - 2011. - № 2. - С. 388.

го права, так і в практичній діяльності суб'єктів кримінально-правової кваліфікації. Як вірно наголошує В.В. Устименко, в межах однієї групи (родового виду) можна виділити і відповідні підгрупи (конкретні види), що дозволяє більш повно охарактеризувати спеціальних суб'єктів злочину, які входять до кожної з таких груп¹.

На сучасному етапі кримінальне право характеризується динамічним розвитком, який виявляється у реформуванні закону про кримінальну відповідальність, найбільш істотними проявами якого є: пом'якшення відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності (встановлення покарань, не пов'язаних із позбавленням волі); протидія корупції - докорінна зміна розділу XVII КК України із зміною його назви: "Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг у сфері службової діяльності", яка, в свою чергу, виявляється у зміні існуючих статей КК України та появи цілої низки додаткових статей, що встановлюють відповідальність за "нові" злочини у сфері службової діяльності. Вказані норми, з-поміж іншого, встановлюють відповідальність спеціальних суб'єктів, які не були визначені як такі до вказаних змін, а саме: службова особа юридичної особи приватного права, особа, яка надає публічні послуги (аудитор, нотаріус, оцінювач, інша особа, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді).

Особливого значення встановлення таких ознак набуває при застосуванні бланкетних диспозицій закону про кримінальну відповідальність, в яких переважно знаходять своє відображення ознаки спеціальних суб'єктів. Як зазначають М.І. Панов та Н.Д. Квасневська "при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність кримінально-правова норма включає до свого змісту норми (чи їх елементи) інших галузей права або законодавства і, зберігаючи при цьому власну кримінально-правову сутність,

¹ Устименко В.В. Специальный субъект преступления / В.В. Устименко. – Х.: Выща школа, 1989. – С. – 24.

набуває ускладненого характеру, у зв'язку з чим може бути визначена як "комплексна кримінально-правова норма"¹. Зауважена вченими ускладненість кримінально-правової норми може бути утворена як об'єктивними, так і суб'єктивними ознаками, або ж певною їх сукупністю (комбінацією). Одним з різновидів такої ускладненості за суб'єктивними ознаками виступає наявність ознаки спеціального суб'єкта. Аналізуючи ознаки загального та спеціального суб'єкта злочину, слід погодитися з Г.З. Яремко в тому, що "бланкетні диспозиції можуть відноситися лише до ознак спеціального суб'єкта"². Тому, безумовно, така ознака надає кримінально-правовій нормі специфічні властивості та зумовлює необхідність вироблення спеціальних правил при застосуванні такої кримінально-правової норми, що знаходить свій вияв у кримінально-правовій кваліфікації.

Дослідники кримінального права, які розробили вчення про спеціального суб'єкта злочину, відводили особливе місце у своїх наукових працях проблемам класифікації злочинів із спеціальним суб'єктом.

Як зазначається у юридичній енциклопедії, термін "класифікація (від латинського слова, *classis* – розряд і *ficatio*, від *facio* – роблю) – система супідрядних понять (класів, об'єктів) тієї або іншої галузі знань чи діяльності людини, що використовується як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів. Наукова класифікація виражає систему законів, властивих відповідній галузі дійсності³. В результаті застосування "класифікації" при вивченні певного явища з'являється сукупність певних груп елементів – складових цього явища, які об'єднані в ці групи за певним критерієм⁴.

¹ Панов М. Квасневська Н. Кваліфікація злочинів при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність / М. Панов, Н. Квасневська // Право України. – 2010. – № 9. – С. 50 – 51.

² Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального Кодексу України: дис. канд. юрид. наук 12.00.08 / Яремко Галина Зіновівна. – Львів, 2010. – С. 117.

³ Юридична енциклопедія. В 6-ти. – Т. 3: – [Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К.: "Українська енциклопедія". – 2001. – С. 115.

⁴ Черниченко К.О. Деякі проблемні аспекти дослідження правових систем у сучасному порівняльному правознавстві: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених "Правова система України в світлі Європейського вибору" 13 червня 2008 р / К.О. Черниченко. – К.: Юридична думка. – 2008. – С. 480.

Як зазначає В.І. Терент'єв, класифікація злочинів із спеціальним суб'єктом повинна відображати: закономірності криміналізації діянь зі спеціальним суб'єктом, що дозволить розподілити злочини зі спеціальним суб'єктом за видовими ознаками; логіку і спосіб закріплення ознак спеціального суб'єкта в законодавстві, що відображає розподіл спеціальних суб'єктів в залежності від способу закріплення ознак спеціального суб'єкта в кримінально-правовій нормі¹. Слід погодитись із автором у тому, що аналіз норм, які встановлюють відповідальність за діяння, вчинені спеціальним суб'єктом, з метою проведення відповідної класифікації має не лише дослідницьку мету, а й практичне значення. Уніфікація кримінального законодавства, що забезпечує чіткість, правильність та послідовність в правозастосуванні, повинна бути побудована з урахуванням того, що кожна окрема норма, яка є частиною системи, має відповідати вказаній системі.

Найбільш традиційною є класифікація спеціальних суб'єктів за видовим критерієм: що характеризує соціальну роль і правове становище суб'єкта (громадянство, службове становище, професія, вид діяльності, характер виконуваної роботи, відношення до військової служби, участь в судовому процесі, судимість); що характеризує фізичні властивості суб'єкта (вік, повноліття, стать, стан здоров'я, працездатність); що характеризують взаємовідносини спеціального суб'єкта із потерпілим (родинні, службові відносини).

Одним із критеріїв класифікації спеціальних суб'єктів в науці кримінального права виділяється критерій способу закріплення спеціальних суб'єктів в статті Особливої частини КК. За вказаним критерієм спеціальні суб'єкти поділяються на фактичних та нормативних. Фактичними спеціальними суб'єктами є особи, спеціальні характеристики яких закріплені в кримінальному законі шляхом опису ознак об'єктивної сторони злочину, що дозволяє дійти висновку про обмеження криміналізації діяння колом суб'єктів, що наділені спеціальними властивостями (порушення права на одержання освіти (ст. 183 КК), яка передбачає, що незаконна відмова

¹ Терент'єв В.И. Ответственность специального субъекта преступления по уголовному праву Украины . дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Терент'єв Виктор Иванович. - Одесса, 2003. - С. 122.

в прийомі у навчальний заклад повинна бути здійснена суб'єктом, наділеним спеціальними повноваженнями)¹.

Натомість нормативними спеціальними суб'єктами є особи, вимоги до статусу та інших характеристик котрих чітко викладені в диспозиції відповідної кримінально-правової норми. В.К. Гришук зазначає, що фактичні спеціальні суб'єкти – це ті спеціальні суб'єкти злочинів, ознаки яких прямо не названі в диспозиції, нормативні спеціальні суб'єкти – ознаки яких прямо названі в диспозиції в статті².

М.С. Магарін та Д.В. Бараненко запропонували наступну класифікацію спеціальних суб'єктів: 1) Правове положення суб'єкта у сфері організаційно-розпорядчої, адміністративно-господарської або іншої службової діяльності: статус службової особи, виконання особою службових обов'язків, використання особою службового становища або зловживання ним; представник влади; службова особа, що займає відповідальне або особливо відповідальне становище; член виборчої комісії або член комісії по проведенню референдуму; інше службове становище особи. 2) Наявність злочинної діяльності у минулому: особа, що вчинила злочин повторно; особа, яка раніше вчинила певний конкретний злочин; особа, раніше засуджена за вчинення злочину; особа, яка відбуває покарання, знаходиться під вартою або у спеціалізованій установі; особа, яка знаходиться під адміністративним наглядом. 3) Громадянство суб'єкта: громадянин України; іноземець; особа без громадянства. 4) Правове становище особи у системі правоохоронних органів та при відправленні судочинства. 5) Правове положення особи у системі шлюбно-сімейних відносин та відносин, що складаються на основі певної залежності: батьки, опікуни, діти; матеріальна чи інша залежність, безпорадний стан особи; обов'язок піклуватися про особу та наявність можливості надати йому допомогу. 6) Біологічні особливості суб'єкта. 7) Правове становище особи у сфері

¹Терентьев В.И. Ответственность специального субъекта преступления по уголовному праву Украины. – дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Терентьев Виктор Иванович. – Одесса, 2003. – С. 124.

² Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. / В.К. Гришук. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – С. 268.

медичної діяльності: медичні працівники; особи, які не мають спеціальної медичної освіти. 8) Суб'єкти господарської та підприємницької діяльності. 9) Професійна чи службова діяльність, наявність певних обов'язків. 10) Правове положення особи у сфері транспорту: працівник транспорту; особа, яка не є працівником повітряного транспорту; капітан судна; особа, що керує транспортним засобом. 11) Правове положення особи у сфері оборони країни: військова службова особа; начальник довірених йому сил; військовослужбовець у полоні. 12) Інші категорії суб'єктів¹.

В.В. Устименко при дослідженні спеціального суб'єкта злочину запропонував класифікацію за такими критеріями:

1. Правове становище суб'єкта: державно-правове становище особи (громадянин, іноземець, особа без громадянства); в сфері оборони країни (військовослужбовець, військовозобов'язаний); в сфері транспорту (працівник залізничного транспорту, особа, що керує транспортним засобом); у сфері організаційно-розпорядчої, адміністративно-господарської або іншої службової діяльності (посадова особа, особа, котрій відомості, що становлять службову таємницю було ввірені за службою або роботою); у сфері підприємств торгівлі, громадського харчування; у сфері шлюбно-сімейних відносин, що склалися на підставі певної залежності (батьки, опікун); у сфері правосуддя та при виконанні кримінального покарання; правове положення особи у сфері медицини.

2. Ознаки, що характеризують особистість винного: негативні соціально-психологічні властивості, обумовлені антисоціальною діяльністю (рецидивність, наявність попередньої судимості); наявність адміністративного стягнення; біологічні (фізичні) властивості винного (чоловік, жінка);

3. Ознаки, що визначаються специфікою злочинних дій: характер виконуваних злочинних дій, що становлять об'єктивну сторону відповідних злочинів (організатор, виконавець); інтенсивність дій, що становлять об'єктивну сторону відповідних злочинів (активний учасник)².

¹ Магарін М.С., Бараненко Д.В. Суб'єкт злочину за новим кримінальним законодавством України / М.С. Магарін, Д.В. Бараненко. – Під ред. д-ра юрид. наук, професора Є.Л. Стрельцова. – Одеса, Астропринт. – 2001. – С. 18-20.

² Устименко В.В. Специальный субъект преступления / В.В. Устименко. – Х.: Выща школа, 1989. – С.31-32.

На думку Р. Орымбаєва, спеціальні суб'єкти злочину за ознаками слід поділити на певні групи за такими ознаками: які характеризують правове положення особи; за демографічними ознаками, що визначають фізичні властивості особи злочинця; що вказують на службове положення, характер роботи і будь-яку професію особи; що характеризують особу, яка займалася в минулому антисоціальною діяльністю, а також наявність повторності злочинів¹.

Слід акцентувати увагу на тому, що встановлення особливого порядку відповідальності за суспільно небезпечні діяння, вчинені спеціальним суб'єктом, пов'язана не лише з особливими характеристиками особи, яка вчиняє таке діяння, але і з об'єктом кримінально-правової охорони. Аналізуючи особливості злочинів, що вчиняються спеціальним суб'єктом С.С. Аветисян пропонує визначення спеціального (родового) складу злочину як системи об'єктивних та суб'єктивних ознак, закріплених в кримінальному законі, необхідних та достатніх для визнання того, що спеціальним суб'єктом вчинено посягання на спеціальні цінності шляхом порушення суспільних відносин, які забезпечують безпеку особистості, суспільства і держави, що характеризують конкретну групу злочинних діянь. Таким чином, науковець звертає увагу на те, що ознак спеціального суб'єкта недостатньо для того, щоб виокремлювати діяння з-поміж інших – загальних, необхідною для такого виокремлення є ще й наявність заподіяння шкоди спеціальному об'єкту кримінально-правової охорони². Очевидно, що у деяких випадках, наприклад, коли об'єкт та об'єктивна сторона складу злочину є загальними, а у кваліфікованому чи особливо кваліфікованому складі злочину кримінально-правова норма конструктивно "ускладнюється" наявністю ознак спеціального суб'єкта, що досить широко представлено у КК України, можна вести мову про те, що значення ознак спеціального суб'єкта у таких складах злочинів

¹ Орымбаев Р. Специальный субъект преступления : [монография] / Р. Орымбаев. – Алма-Ата : Наука, 1977. – С. 45 – 49.

² Аветисян С. С. Соучастие в преступлении со специальным составом: теория и практика правового регулирования : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Аветисян Сергей Сергеевич. – М., 2005. – С. 429.

полягає у підвищеній суспільній небезпеці вчинення такого діяння спеціальним суб'єктом у порівнянні із вчиненням такого ж посягання суб'єктом загальним. Тому ми підтримуємо загальний висновок російського вченого про недостатність лише ознак спеціального суб'єкта для точного та належного з'ясування кримінально-правових характеристик вчиненого спеціальним суб'єктом діяння та відповідно, належного вибору кримінально-правової норми, за якою повинна здійснюватися кримінально-правова кваліфікація.

Разом з тим С.С. Аветисян звертає увагу на те, що потрібно виділяти та аналізувати не поняття та види спеціального суб'єкта злочину, а поняття та види спеціального суб'єкта злочину із спеціальним складом, у якому усі елементи складу злочину мають спеціальний характер¹. Така позиція видається дискусійною через наявність поняття "спеціальний склад злочину", проте має важливе практичне значення, оскільки встановлення у складі злочину того, що усі його обов'язкові елементи є спеціальними, дозволяє констатувати наявність спеціального суб'єкта такого складу злочину, додатково розмежувати його із суміжними спеціальними суб'єктами за особливостями інших обов'язкових елементів складу злочину. Як зазначали радянські вчені Н.С. Лейкина та Н.П. Грабовська, визнання окремих категорій осіб спеціальними суб'єктами обумовлено не їх становищем (принцип рівності виключає нерівну відповідальність за однакові злочини), а тим, що такі особи внаслідок свого становища можуть вчинити такі злочинні діяння, які не можуть бути вчинені іншими особами. Склади злочинів із спеціальним суб'єктом підкреслюють тісний зв'язок, який існує між об'єктом, об'єктивною стороною та суб'єктом злочину².

А.В. Плужніков, досліджуючи зміст кримінально-правових заборон, що містять ознаки спеціального суб'єкта, за характеристикою елементів складу злочину виділяє злочини із спеціальним

¹ Аветисян С. С. Соучастие в преступлении со специальным составом: теория и практика правового регулирования : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Аветисян Сергій Сергеевич. – М., 2005. – С. 431.

² Курс советского уголовного права (часть общая) : в 2 т. / [отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский]. - Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1968. - Т. 1. - С. 390.

складом та злочини із змішаним складом, а також злочини, в яких ознаки спеціального суб'єкта мають кваліфікуюче або ж особливо кваліфікуюче значення¹. Така класифікація кримінально-правових норм має важливе практичне значення для з'ясування спеціальних суб'єктів того чи іншого складу злочину, що сприяє проведенню правильної кримінально-правової кваліфікації. Очевидно, що і питання кримінально-правової кваліфікації співучасті загального та спеціального суб'єкта фактично "лежать" не лише у площині дослідження ознак спеціального суб'єкта конкретного складу злочину, а, виходячи з об'єкта та об'єктивної сторони складу злочину, мають надати відповідь на питання про можливість виконання частини об'єктивної сторони складу злочину загальним суб'єктом, що підлягає належній кримінально-правовій оцінці.

Виходячи з таких міркувань, теоретична класифікація ускладнених спеціальними ознаками кримінально-правових норм, що містять лише спеціального суб'єкта вчинення, або ж він виступає складовою частиною "спеціального складу" злочину є необхідною як в теоретичному, так і в практичному плані. Адже, за допомогою розподілу злочинів на такі види ми можемо виокремити: 1) склад злочину зі спеціальним суб'єктом, що містить спеціальний та загальний об'єкт посягання; склад злочину, що містить лише спеціальний об'єкт посягання; 2) склад злочину, зі спеціальним суб'єктом, об'єктивна сторона якого може бути виконана лише спеціальним суб'єктом; склад злочину зі спеціальним суб'єктом, об'єктивна сторона якого може бути частково виконана спеціальним суб'єктом, а частково загальним суб'єктом; 3) склад злочину, об'єктивна сторона якого може бути виконана загальним суб'єктом, в якому спеціальний суб'єкт виступає кваліфікуючою або особливо кваліфікуючою ознакою; 4) склад злочину зі спеціальним суб'єктом, в якому кваліфікуючою або особливо кваліфікуючою ознакою виступає конкретно-спеціальний суб'єкт як різновид спеціального суб'єкта, що є конститутивною ознакою простого складу такого злочину. При цьому, питання кваліфікації співучасті загального

¹ Плужников А.В. Соучастие в преступлении (проблема соучастия общего и специального субъекта) : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Плужников Андрей Викторович. - М., 2008. - С. 140.

та спеціального суб'єкта, або ж спеціальних суб'єктів, що вирізняються додатковими ознаками залежить від конкретних особливостей усіх обов'язкових елементів складів злочинів, що і визначає, за результатами вивчення таких особливостей складу злочину, питання про вибір конкретної кримінально-правової норми для кожного із співучасників. Завдяки таким критеріям слід формувати спеціальні правила кримінально-правової кваліфікації спеціальних суб'єктів злочинів, а також співучасті у таких злочинах.

Отже, особливі ознаки суб'єкта злочину мають важливе кримінально-правове значення, оскільки надають можливість визнати особу суб'єктом відповідного злочину та є специфічними і необхідними умовами для притягнення такої особи до кримінальної відповідальності.